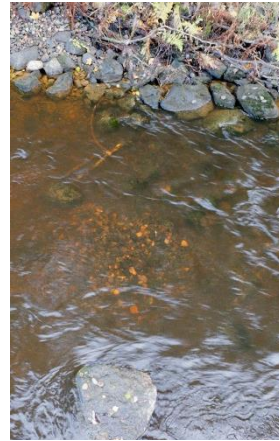
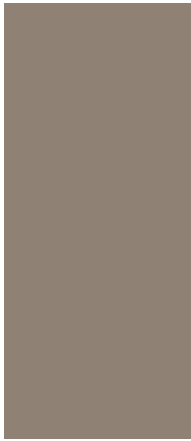

Raportti 22/2024

VHVSY ry:n kalataloudelliset kunnostukset vuonna 2024

Oula Tolvanen

Vantaanjoen ja Helsingin seudun
vesiensuojeluyhdistys ry

Raportti 22/2024

VHVSY ry:n kalataloudelliset kunnostukset vuonna 2024

11.11.2024

Laatijat: Oula Tolvanen

Tarkastaja: Anu Oksanen

Hyväksyjä: Anu Oksanen

Kannen valokuvat: Oula Tolvanen/VHVSY ry

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Kunnostustoimet	6
2.1	Vanhanmyllynkoski, Lepsämänjoki.....	6
2.2	Matarinkoski, Keravanjoki	9
2.3	Hanabölenkoski, Keravanjoki	10
3	Muut toimenpiteet	12
4	Viittaukset	13

1 Johdanto

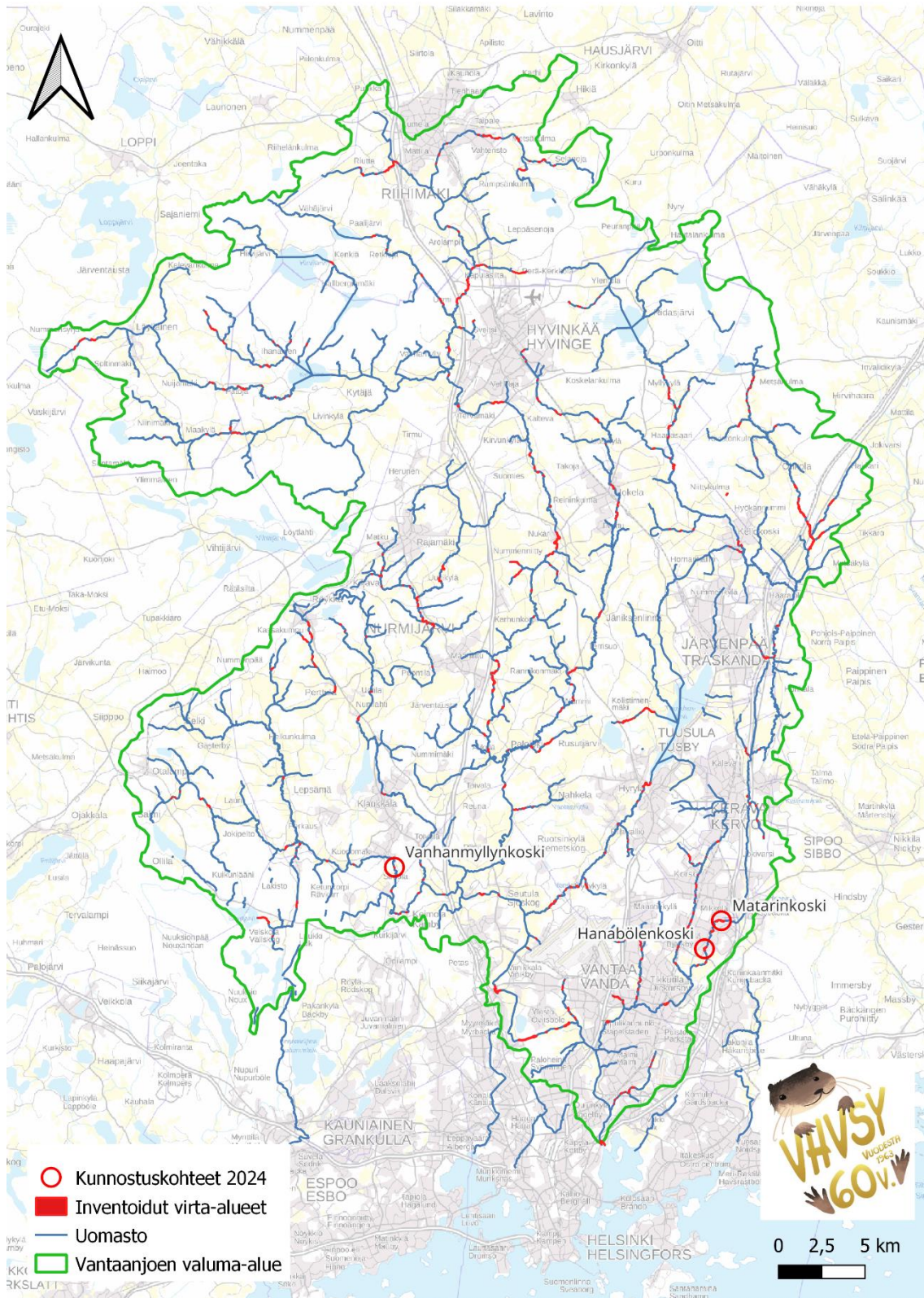
Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys (jatkossa VHVSY) on toteuttanut pieni-
muotoisia kalataloudellisia kunnostuksia, lähinnä aiemmin rakennettujen kunnostussoraikkojen
huoltoja, vuodesta 2014 alkaen. Vuonna 2021 aloitettiin Vantaanjoen Myllykosken alueen laa-
jamittainen koneellinen täydennyskunnostus, jota jatkettiin vuosina 2022 ja 2023. Vuosina 2021
ja 2022 toteutettiin kalataloudellinen korjaus ruopatulle Koiransuolenojan Kivisillan virtapaikalle
ja koneelliset soraistukset Keravanjoen Sahakoskelle ja Tuusulanjoen Kiilassa sijaitsevalle kos-
kelle (Haro 2022). Vuonna 2023 kunnostettiin koneellisesti myös Vantaanjoen Boffinkoskea (Tol-
vanen 2023).

VHVSY toteuttamien kalataloudellisten kunnostusten tavoitteena on lisätä erittäin uhanalaisen
taimenen (*Salmo trutta* L.) poikastuotantoa ja samalla ennallistaa aiemmin perattuja koski- ja
virta-alueita. Kaikissa kunnostuksissa yritetään monipuolistaa raekoko-, syvyys- ja virrannopeu-
den vaihtelua koskien sisällä, mikä mahdollistaa suuremman biodiversiteetin alueella. Kunnos-
tuksia toteutetaan yhteistyössä vesialueiden osakaskuntien ja maanomistajien kanssa. Kunnos-
tuksia tehdään niin käsivoimin kuin koneellisestikin. Uomaan siirrettävä kiviaines on pyöreähköä
luonnonkiveä ja soraa.

Vantaanjoessa elää varsin runsaslukuisena EU:n ympäristödirektiivein suojellut vuollejokisim-
pukka (*Unio crassus*) ja kirjojokikorento (*Ophiogomphus cecilia*). Vuollejokisimpukan lajirauhoi-
tuksesta poikkeamiseen on lupa Uudenmaan ELY-keskukselta ja kirjojokikorenon suojeluun liit-
tyen lausunto, jonka puitteissa kunnostukset pystytään toteuttamaan suunnitellusti.

Kunnostuksiin pyritään osallistamaan paikallisia toimijoita ja esimerkiksi Myllykosken alueella
yhteistyö on ollut hyvin onnistunutta. Maanomistajilta ja osakaskunnilta saatu palaute toimin-
nasta on ollut pelkästään positiivista. Kunnostusten onnistumista seurataan vuosittaisilla sähkö-
koekalastuksilla ja mahdollisuuksien mukaan tarkkailemalla syksyistä meritaimenten kutua.

Kesän 2024 kunnostuksiin saatiin rahoitusta Varsinais-Suomen ELY-keskukselta. Kesällä 2024
kunnostuksia toteutettiin Lepsämänjoen Vanhanmyllynkoskella ja Keravanjoella Matarinkos-
kella ja Hanabölenkoskella (kuva 1).

Kuva 1. VHVSY ry:n 2024 koskikunnostusalueet kartalla.

2 Kunnostustoimet

2.1 Vanhanmyllynkoski, Lepsämänjoki

Vanhanmyllynkoski on nimensä mukaisesti entinen myllypaikka, jossa on 1886 senaatin kartan mukaan sijainnut pato ja joen ylittävä tie. Paikalla on mahdollisesti ollut vielä tätä vanhempi 1500-luvulta asti toiminnassa ollut mylly. Myllytoiminta päättyi 1930-luvulla, jonka jälkeen paikalliset maanviljelijät myllystä ylävirtaan tekivät aloitteen Vanhanmyllyn padon purkamiseksi ja pato hävitettiin. Myllyn ohitse on uitettu aikanaan myös tukkeja ja paikalla on ollut tukkiränni, joka on ohittanut kosken. (Museovirasto, Nurmijärvi seura)

Vuonna 2017 tehdyn virtavesi-inventoinnin perusteella Vanhanmyllynkosken arvioitiin olevan Lepsämänjoen alaosan potentiaalisin lohikalojen lisääntymisalue, todeten kuitenkin, että koskesta puuttuivat kutosoraikot ja poikasalueet olivat vain kohtalaiset (Sivonen & Leinonen 2017). Koskessa aikoinaan tehdyn uittoperkauksen ansiosta koski oli muodoltaan rännimäinen, vaikkakin koskessa oli jonkin verran pintakiviä (kuvat 2 ja 3).

Kuva 2. Ilmakuvaripari Vanhanmyllynkoskesta ennen (vas.) ja jälkeen kunnostuksen (oik.)

Kuva 3. Kuvapari Vanhanmyllynkoskesta ennen (vas.) ja jälkeen kunnostuksen (oik.)

Nurmijärven Klaukkalan taajaman kupeessa sijaitsevaa Lepsämänjoen Vanhanmyllynkoskea kunnostettiin mittavasti kesäkuussa 2024. Kesän 2024 kunnostuksessa koskiuomaan ajettiin 28 tonnin painoinen kaivinkone (kuva 4), jolla kosken länsirannalla sijainnutta perkuukivistä tehtyä vallia avattiin ja levitettiin kivet takaisin koskeen. Samassa yhteydessä koskeen lisättiin 16 tonnia lohikalojen kutupaikoiksi sopivaa luonnonkiveä (\varnothing 30–60 mm). Soraikot sijoitettiin kosken niskalle ja kosken keskivaiheille.

Kunnostusalue kattoi kosken kokonaispituudesta noin puolet, sillä vanhan voimalalaitoksen raunio rajoitti kaivinkoneen ajamista kosken alaosalle (kuvat 2 ja 4). Kunnostuksen seurauksena koskiuoma leveni 1–3 metriä noin 30 metrin matkalta ja lohikalojen lisääntymisalueiden määrää lisättiin lähtötilanteen liki nollostä neliöstä noin kahteenkymmeneenviiteen neliöön.

Ennen kunnostamista kunnostettava alue ja kaikki kohdat, joissa koneella liikuttiin uomassa, tarkistettiin vesikiikarilla ja pohjasta etsittiin vuollejokisimpukoita (*Unio crassus*), joita ei havaittu lainkaan. Ennen kunnostusta raivattiin kosken länsirannan pusikoita ja pieniä puita maanomistajan luvalla (kuva 5).

Kuva 4. Vanhanmyllynkosken kunnostuksessa käytetty kaivinkone avaamassa vanhaa perkuuvallia kesäkuussa 2024.

Kuva 5. Vanhanmyllynkosken kunnostamista varten perkuuvallin päälle kasvanut puusto poistettiin ennen varsinaisen kunnostuksen aloittamista.

2.2 Matarinkoski, Keravanjoki

Vantaalla sijaitsevaan Matarinkoskeen rakennettiin uusia kutualueita kaivinkoneen avulla elokuussa 2024. Koskesta puuttui aiemmin liki täysin lohikalojen kutualueet (Leinonen & Tolvanen 2017). Matarinkosken kunnostamisen taustaksi on laadittu VHVSY:n toimesta kunnostussuunnitelma vuonna 2022 (Tolvanen 2022).

Kunnostusta varten kosken itärannalle kuljetettiin yhteensä 40 tonnia kutupaikoiksi sopivaa luonnonkiveä (Ø 30–60 mm) (kuva 6). Pääosa kiviaineksesta levitettiin koskessa sijaitsevien pienten saarien itäpuolelle. Osa sorasta (n. 10 t) nostettiin säilöön viereiseen saareen, josta sora on tarkoitettu levitettäväksi saarien länsipuolelle lihasvoimin kesällä 2025. Kesän 2024 kunnostuksen myötä koskeen syntyi uusia kutualueita yhteensä 40–50 neliometriä.

Kiviaineksen kuljettamisesta vastasivat Vantaan kaupungin työntekijät käyttäen kaupungin kalustoa ja työkoneita. Soraistusta ja kaivinkoneen ajattamista varten kaadettiin kaksi puuta ja samalla siistittiin ajouran reunalla sijainneet pajukot. Kunnostuksen yhteydessä kerättiin uomasta huomattava määrä roskaa.

Ennen kunnostamista kunnostettava alue ja kaikki kohdat, joissa koneella liikuttui uomassa, tarkistettiin vesikiikarilla ja pohjasta etsittiin vuollejokisimpukoita (*Unio crassus*), joita ei havaittu lainkaan.

Kuva 6. Matarinkosken soraistuksen aloitusvaihe, jossa sorasta muodostettiin ramppi, jota pitkin kaivinkone ajettiin uomaan.

2.3 Hanabölenkoski, Keravanjoki

Keravanjoen Hanabölenkoski virtaa Vantaalla noin kolme kilometriä Matarinkoskesta alavirtaan. Matarinkosken tapaan Hanabölenkosken kunnostuksia varten on laadittu kunnostussuunnitelma vuonna 2022 (Tolvanen 2022). Syyskuussa 2024 Hanabölenkoskeen rakennettiin noin 30 neliometriä uusia kutualueita (kuva 8). Soraistukset tehtiin lihasvoimin. Ennen kunnostamista joen pohja raivattiin käsin uusia soraikkoja varten, ja samalla joen pohja tarkistettiin vesikiikarilla ja pohjasta etsittiin vuollejokisimpukoita (*Unio crassus*), joita havaittiin vain yksi kappale (kuva 7). Matarinkosken tapaan Vantaan kaupungin työntekijät vastasivat soran kuljettamisesta rantaan kunnostuskohteiden läheisyyteen.

Kuva 7. Vuollejokisimpukoiden etsintää Hanabölenkoskessa syyskuussa 2024.

Kuva 8. Hanabölenkoskeen rakennettiin uusia kutusoraikkoja käsivoimin.

Kunnostuksia tehtiin kahtena päivänä ja molempina päivinä kunnostuksissa oli mukana VHVSY:n jokitalkkarien lisäksi 11–16 laboranttia Neste Oyj:n Kilpilahden toimipisteeltä (kuva 9). Neste Oyj:n työntekijät olivat mukana kunnostuksissa osana yrityksen yhteiskuntavastuullisuusohjelmaa, johon kaikille Nesteen työntekijöille kuuluu kaksi vapaaehtoistyöpäivää vuodessa.

Kunnostusten aikana luotiin yhteensä 5 uutta kutusoraikkoo, jotka ovat yhteispinta-alaltaan noin 30 neliometriä.

Kuva 9. Neste Oyj:n laborantit poseeraavat soraikkotalkoiden päätteeksi kameralle.

3 Muut toimenpiteet

Lepsämänjoessa ja Keravanjoessa toteutettujen kunnostuksien lisäksi viimeisteltiin vuonna 2023 toteutetun Boffinkosken kunnostuksen jälkiä siirtämällä kaivinkoneelta suoriin linjoihin jääneitä kiviä luonnollisempaan muotoon.

Lokakuussa 2024 toteutettiin lyhyt kuduntarkkailukierros aiemmin kunnostetuille kohteille. Tuolloin havaittiin useita meritaimenten tekemiä kutupesiä Vantaanjoen Boffinkoskessa (5 kpl), Kiskoskessa (2 kpl), Myllykoskessa (6 kpl), Niittukoskessa (1 kpl), Vuohenpääkoskessa (4 kpl) ja Pikkukoskessa (1 kpl). Keravanjoessa Matarinkoskessa, Hanabölenkoskessa ja Lepsämänjoen Vanhanmyllynkoskessa havaittiin myös meritaimenia ja/tai niiden tekemiä kutupesiä kesällä 2024 rakennetuilla soraikoilla.

Havaittujen kutupesien sisältöä ei tarkistettu ja osa pesistä saattoi olla ns. harjoituspesiä. Lisäksi veden sameuden ja syvyyden vuoksi kaikkia mahdollisia pesiä ei ollut mahdollista havainnoida. Kutuhavaintoja kerättiin dronen avulla ja rannalla liikkuen (kuva 10). Keravanjoen kutuhavainnoista saatiin myös videomateriaalia alueella liikkuneelta kansalaiselta.

Maastotöiden lisäksi kunnostuksista tehtiin päivityksiä VHVS:n ja jokitalkkarien sosiaalisen median kanaville Instagramiin.

Kuva 10. Dronella kuvattu lohikalojen kutupesiä Boffinkosken kunnostussoraikolla lokakuussa 2024.

4 Viittaukset

Haro, E. 2022. VHVSY ry:n kalataloudelliset kunnostukset Vantaanjoella vuonna 2022. VHVSY ry:n raportti 24/2022.

Museovirasto. Kohdekuvaus Klaukkala (Klockskog) Vanhamylly. Saatavilla: https://www.kyppi.fi/palveluik-kuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1000009185 .

Nurmijärvi-Seuran nettisivut. Kosket jauhavat edistystä. Luettu 15.5.2023. Saatavilla: <https://xn--nurmijrvisaura-bib.fi/aikamatka-nurmijarven-historiaan/kosket-jauhavat-edistysta/>

Sivonen, O. & Leinonen, V. 2017. Lohikalojen lisääntymisalueiden inventointi Vantaanjoella, Lepsämänjoella, Keravanjoella ja Ohkolanjoella 2017. VHVSY ry:n raportti 21/2017.

Tolvanen, O. 2022. Keravanjoen alaosan koskien kalataloudelliset kunnostussuunnitelmat. VHVSY:n raportti 21/2022

Tolvanen, O. 2023. VHVSY ry:n kalataloudelliset kunnostukset Vantaanjoella vuonna 2023. VHVSY ry:n raportti 21/2023.

Vuoristo, K. 2007. Nurmijärven historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi Klaukkalassa ja Lepsämässä. Museovirasto. Rakennushistorian osasto. Saatavilla: https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=144154.

Vierailu Klaukkalan Vanhamyllyn koskelle 8.6.2023.

VHVSY ry:n kalataloudelliset kunnostukset vuonna 2024

Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys toteutti kalataloudellisia kunnostuksia Vantaanjoen vesistöalueella vuonna 2024 Varsinais-Suomen ELY-keskuksen rahoituksella. Vuonna 2024 toteutettiin soraistuksia Kera-
vanjoessa Hanabölen- ja Matarinkoskessa koneellisesti ja käsin. Lepsämänjoen Vanhanmyllynkoskessa soraistettiin ja purettiin perkuuvalleja koneellisesti.

Vantaanjoen ja Helsingin seudun
vesiensuojeluyhdistys ry

Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry

Ratamestarinkatu 7 B, 3. krs, 00520 Helsinki

vhvsy@vantaanjoki.fi

www.vantaanjoki.fi